

Маленькі Чоловіки

Луїза Мей Олкотт

Харків
«ФОЛІО»
2020

I

Нет

— Скажіть, будь ласка, сер, це Пламфілд? — запитав маленький обідранець у людини, що відчинила ворота, біля яких він вийшов з омнібуса.

— Так, — відповів той. — Від кого ви?

— Від пана Лоуренса. У мене є лист до леді.

— Дуже добре. Йдіть до будинку й віддайте їй листа. Вона подбає про вас, юначе.

Чоловік говорив доброзичливо, тож хлопчик, підбадьорений його приязними словами, рушив широкою алеєю. Крізь легкий серпанок теплої весняної дощу, що падав на молоду траву та покриті бруньками дерева, Нет побачив прямо перед собою велику квадратну будівлю з широкими вхідними сходами та яскраво освітленими вікнами. Ні штори, ні віконниці не могли приховати цього веселого світла. Перш ніж Нет зважився подзвонити, він прислухався до веселого гулу дитячих голосів і з сумом вирішив, що таке світле, затишне й вочевидь тепле помешкання, мабуть, не для таких безхатченків, як він.

«Сподіваюся, що леді подбає про мене», — подумав хлопчик і боязко стукнув великим бронзовим молотком у вигляді голови грифа.

Рум'яна служниця відчинила двері й з усмішкою взяла простягнутий Нетом лист. Очевидно, вона звикла пускати в будинок незнайомих, бо, анітрохи не здивувавшись, показала гостю на стілець у передпокої, й сказала:

— Посидьте тут. Я віднесу листа господині, а з вас за цей час трохи стече вода.

Нет з цікавістю роззирався довкруг і був дуже задоволений, що його самого в темному куточку біля дверей ніхто не помічає.

У будинку було повно хлопчиків різного віку. Дощова погода їх анітрохи не засмучувала, вони придумували всілякі розваги, намагаючись якомога веселіше провести вільні вечірні години, не турбуючись про галас, який здіймали.

З правого боку Нет роздивився дві великі класні кімнати — там стояли парти й великі чорні дошки, лежали книжки й висіли географічні карти. В одній з них біля каміна, де палахкотів яскравий вогонь, лежали кілька хлопчиків і голосно розмовляли про новий майданчик для крикету, бовтаючи в повітрі ногами. Високий юнак у куточку грав на флейті, не звертаючи жодної уваги на гармидер, що панував навколо. Ще кілька бешкетників стрибали через парти, час від часу зупиняючись, щоб перевести подих і вгадати на кого схожа чергова карикатура, яку малював їхній товариш на класній дошці.

У кімнаті ліворуч стояв довгий стіл, вже накритий для вечері: Нету впали в око великі глеки з парним молоком, тарелі зі здобою та імбирними пряниками, які так люблять діти. У повітрі стояв густий запах підсмажених на маслі скибочок хліба, який змішувався з ароматом печених яблук — аж надто спокусливий для голодного шлунка.

Проте найпривабливішою кімнатою Нетові видався передпокій, звідки все можна було роздивитися, зокрема й те, як на широкому сходовому майданчику діти грають у квача, ще на одному — в кульки, а на третьому — в шахи. На самих сходинах сидів хлопчик і читав книжку, поряд із ним дівчинка співала колискову пісеньку своїй ляльці, нижче перекидалися двоє цуценят і кошеня, а на поручнях влаштували перегони ще ті відчайдухи.

Нет так зацікавився їхніми змаганнями, що машинально встав і потихеньку вийшов зі свого кутка. Один хлопчик, напрочуд жвавий, ковзав вниз так швидко, що не зміг вчасно

пригальмувати й упав, сильно вдарившись головою об підлогу. Будь-хто вже й не ворухнувся б, та тільки не цей шибайголова. Очевидно, він так старанно тренував її протягом одинадцяти років, що вона стала твердою, як гарматне ядро.

Власне, коли Нет, зовсім забувши про обережність, кинувся до збитого вершника в повній упевненості, що той ледь живий, хлопчик лише швидко блимнув кілька разів очима, а потім з подивом подивився на нього й крикнув:

— Агов!

— Агов! — відгукнувся Нет, бо не знав, що сказати, тому вирішив, що цей короткий вигук буде найкращою відповіддю.

— Ти новенький? — все ще лежачи, запитав хлопчик.

— Я й сам ще не знаю.

— Як тебе звати?

— Нет Блек.

— А мене Томмі Бенг. Хочеш покататися? Ходімо нагору, — й Томмі підхопився, мабуть, згадавши про закони гостинності.

— Гадаю, мені краще почекати тут, поки не дізнаюся, яким буде рішення щодо мене, — відповів Нет, в якого бажання залишитися зростало щохвилини.

— Демі, тут новенький! Підійди до нього!

Невдача анітрохи не збентежила Томмі, тож він жваво рвонув сходами нагору з наміром кататися далі.

Демі виявився тим хлопчиком, який читав книжку, сидячи на сходинці. Почувши своє ім'я, він підняв великі темні очі й дещо сповільнено, ніби долаючи сором'язливість, встав і закривши книжку під пахву, підійшов до Нетта.

— Ти бачив тітку Джо? — запитав він, очевидно, надаючи цьому питанню великого значення.

— Я ще не бачив нікого, крім хлопчиків, — відповів Нет і відзначив, що йому дуже подобається миле обличчя й добрі очі Демі. — Поки що чекаю.

— Тебе прислав дядько Лорі?

— Мене прислав пан Лоуренс.

— Це і є дядько Тедді. Він завжди рекомендує хороших хлопчиків.

Нету так сподобалася ця заввага, що він усміхнувся, а його худорляве обличчя враз просвітлило й стало напрочуд гарним. Він не знав, що б таке сказати своєму новому знайомому, й хлопці деякий час стояли мовчки, приязно дивлячись один на одного.

Дівчинка, що заколисувала ляльку, з цікавістю глянула на Нета й попрямувала до хлопчиків. Вона була дуже схожа на Демі, тільки обличчя мала кругліше й рум'яніше.

— Це моя сестра Дейзі, — сказав Демі таким тоном, наче представляв якусь незвичайну істоту.

Нет і Дейзі ввічливо кивнули одне одному. Потім дівчинка усміхнулася, показавши ямочки на щоках, і ласкаво мовила:

— Сподіваюся, ти залишишся в нас. Тут так добре, правда, Демі?

— Звичайно, добре.

— Мені одразу тут сподобалося, — завважив Нет, розуміючи, що має якось підтримувати розмову з цими милими дітьми.

— Краще Пламфілда немає місця на світі, правда, Демі? — додала Дейзі, яка, очевидно, вважала свого брата авторитетом майже в усьому.

— Ні! Гренландія, де є крижані гори, де водяться тюлені, набагато краще. Але я люблю Пламфілд, це справді надзвичайне місце, — відповів Демі й тільки-но намірився показати Нету картинки в книжці про Гренландію, яку тримав у руках, і пояснити, що на них зображено, як повернулася служниця й покликала новачка.

— Леді вирішила, що ви залишаєтеся, — усміхнувшись, повідомила вона.

— Це чудово! — вигукнула Дейзі, дружньо взявши Нета за руку. — Тепер ходімо до тітки Джо.

Демі знову взявся за свою книжку, а його сестра повела Нета у вітальню, де високий джентльмен возився на дивані з двома малюками, а худенька леді дочитувала доставлений Нетом лист.

— Так це і є мій новий хлопчик? Рада бачити тебе, мій милий, і сподіваюся, що тут ти будеш щасливим, — сказала жінка, пригорнувши до себе Нета.

Вона ніжно, як мати, глянула на нього й погладила по голові. Самотнє серце Нета радісно забилося й відтепер належало тільки їй.

Тітка Джо, як назвала її Дейзі, не вирізнялася класичною красою, але в неї було симпатичне, веселе обличчя, у виразі якого, так само як у погляді й манерах, збереглося щось юне, дівоче. Це робило її надзвичайно привабливою, тож діти швидко товаришували з нею. Завваживши, що губи Нета затремтіли від ласкавого звертання, погляд жінки став ще теплішим.

— А тепер пора знайомитись. Я — мама Баер, цей пан — тато Баер, а біля нього два маленьких Баери. Ідьте сюди, дітки, привітайтеся з Нетом, — сміючись, сказала вона.

Хлопчики одразу зіскочили з дивана, а високий пан, посадивши їх на плечі, попрямував до Нета. Роб і Тедді весь час заходилися сміхом, мабуть, з однієї причини — їм було добре з татом, а містер Баер потиснув хлопцеві руку і, показавши на низенький стілець біля каміна, привітно мовив:

— Ось і містечко для тебе готове, друже. Сідай до вогню, посуши свої мокрі ноги.

— О, адже вони й справді мокрі! — вигукнула пані Баер. — Знімай швидше черевики, мій хлопчику, я зараз же приготую тобі все сухе!

Джо Баер так енергійно заметушилася, що не встиг Нет озирнутися, як уже сидів перед каміном в сухих панчохах і теплих туфлях.

— Дякую вам, пані! — сказав він, і в його голосі було стільки вдячності, що в очах жінки знову засвітилася ніжність і вона, усміхнувшись, швидко й весело заговорила, як завжди робила, приховуючи, що зворушена:

— Це туфлі Томмі Бенга. Але він їх ніколи не одягає, значить, вони йому ні до чого. Тобі вони завеликі, але це не біда: отже, не втечеш від нас так швидко, як міг би, якби вони були впору.

— Я не хочу тікати звідси, мем, — сказав Нет, із задоволенням простягаючи до вогню брудні руки.

— То й добре. Тепер тобі потрібно добряче відігритися. Я вилікую тебе від цього задушливого кашлю. Давно ти так бухикаєш, мій хлопчику? — запитала пані Баер, щось вишукуючи у великому кошику.

— З зими. Я застудився, й відтоді кашель не проходить.

— Це й не дивно, він жив у сирому підвалі й ходив мало не в лахмітті, — шепнула пані Баер своєму чоловікові, який уважно дивився на Нета, й, звичайно, помітив запалі щоки, пересохлі губи, хрипкий голос і часте кахикання хлопчика.

— Біжи-но до няні, Робе, — сказав пан Баер, перезирнувшись з дружиною, — і попроси, щоб вона дала тобі ліки проти кашлю й пом'якшувальну мазь.

Нета трохи стривожили ці приготування, але він забув свій страх і розсміявся, коли пані Баер, лукаво глянувши на нього, прошепотіла:

— Чуєш, як мій пустун Тедді намагається кашляти. У ліках, які я дам тобі, є мед, і йому теж хочеться їх прийняти.

Маленький Тед навіть розчервонівся від своїх зусиль покашляти, коли принесли пляшечку. Тож після того, як Нет випив ліки, пані Баер дала малюкові смачної мікстури на денці ложки.

Саме в той момент закалатав дзвоник, а одночасно з ним і гучний тупіт ніг в передпокої сповістили про те, що вечеря за мить почнеться. Сором'язливий Нет здригнувся від думки про зустріч з безліччю незнайомих дітей, але пані Баер взяла його за руку, а Роб прошепотів поблажливим тоном:

— Не бійся, я подбаю про тебе!

Дванадцять хлопчиків, по шість з кожного боку стола, стояли, тримаючись за спинки стільців і від нетерпіння переступали з ноги на ногу, чекаючи, коли можна буде взятися за печиво та булочки. Однак ніхто з них не зрушив з місця доти, поки пані Баер не сіла на чолі столу біля чайного приладдя, посадивши праворуч від себе Нета, а ліворуч — Тедді.

— Це ваш новий товариш, Нет Блек, — сказала вона і всі присутні подивилися на Нета. — Після вечері зможете познайомитися з ним. Сідайте, хлопчики, тільки тихіше!

Стільці з гуркотом почали відсуватися й вечеря почалася. Пані та пан Баери докладали неабияких зусиль, щоб привчити хлопчиків пристойно поводитися за столом. Але бували дні, коли в постійному обсмикуванні дітей робилася перерва. І цей суботній вечір — переддень свята — був саме таким.

— Потрібно дати цим неслухам хоч один день на тиждень, щоб вони доскочу накричалися й побешкетували. Свято не свято без веселощів. Тому раз на тиждень вони матимуть повну свободу — так завжди говорила пані Баер, коли деякі гості школи дивувалися, чому катання на поручнях, кидання один в одного подушками й інші веселі ігри на кшталт цих допускаються у Пламфілді.

Часом здавалося, що дах досить таки міцного будинку злетить у повітря від неймовірного галасу, але такого ніколи не траплялося, бо досить було одного слова пана Баера, щоб запанувала мертва тиша. Крім того, хлопчики розуміли, що не слід зловживати свободою. Тому, попри похмурі прогнози, школа процвітала, а діти якимось непомітно для себе засвоювали правила ввічливого поведіння й дотримувалися їх без всякого нагадування.

Нет доволі непогано почувався на визначеному для нього місці за столом. Спереду його закривали високі глечики, з одного боку від нього сидів Томмі Бенг, а з другого — пані Баер, яка не втомлювалася наповнювати його тарілку й кухоль, тільки-но він встигав з'їсти й випити все, що в них було.

— Хлопчика, який сидить поруч із дівчинкою на тому кінці столу, звуть Демі? — пошепки запитав Нет свого сусіда.

— Так, це Демі Брук. Пані Баер — його тітка.

— Яке дивне ім'я!

— Його справжнє ім'я Джон, але ми зовемо його Демі-Джонном або просто Демі, бо його тато теж Джон. Це жартівливе прізвище, розумієш?

Нет не зовсім зрозумів це пояснення, але з ввічливості всміхнувся й запитав ще:

— Правда, він хороший хлопчик?

— Так, дуже хороший. І знає безліч цікавих речей, бо читає все підряд.

— А хто той гладкий, що поруч з ним?

— Це Надутий Качан. Так ми його кличемо, бо він дуже багато їсть. А справжнє ім'я — Джордж. Маленький хлопчик поруч із паном Баером — його син Роб, а далі — небіж Великий Франц. Він вже дає уроки та трохи доглядає за нами.

— А ще грає на флейті, так? — запитав Нет, однак Том, засунувши в рот ціле печене яблуко, не зміг вимовити й слова. Тільки кивнув у відповідь, а потім, набагато швидше, ніж можна було очікувати за цих обставин, проказав:

— Звичайно, грає. Іноді ми танцюємо під музику або робимо руханку. Сам я люблю барабан і постараюся навчитися барабанити якомога швидше.

— А я понад усе люблю скрипку, — сказав Нет, оживившись, щойно мова зайшла про музику. — Й умію на ній грати.

— Правда? — вигукнув Томмі, глянувши на нього через кухоль округленими від цікавості очима. — В пана Баера є стара скрипка, він дозволить тобі грати на ній, якщо захочеш.

— Невже? О, як би мені хотілося... Знаєш, ми з татом і ще однією людиною грали на скрипках на вулицях, поки тато не помер.

— І тобі було весело? — запитав надзвичайно зацікавлений Томмі.

— Ні, це було жахливо. Взимку — страшно холодно, а влітку — спекотно. Я дуже втомлювався й часто голодував, — Нет зупинився на хвилинку й відкусив чи не половину імбирного пряника, наче намагаючись змусити себе повірити, що цей важкий час минув, а потім із жалем додав:

— Але я любив мою маленьку скрипку, й мені сумно без неї. Ніколо взяв її, коли тато помер, і відмовився від мене, бо я захворів.

— Якщо ти добре граєш, тебе візьмуть в оркестр.

— Хіба у вас є оркестр?

— Звичайно, дуже хороший, з одних хлопчиків. Вони грають концерти і таке інше. Ось побачиш, що буде завтра ввечері.

Після цього повідомлення Томмі знову взявся за вечерю, а Нет втупився у свою повну тарілку, не в змозі одразу осмислити щойно почуте.

Пані Баер чула все, про що говорили Нет і Томмі, хоч, здавалося, була дуже зайнята розливанням молока й годуванням свого маленького Тедді, який майже засинав за столом, пхаючи ложку собі в око, замість рота й хитаючись, як маятник. Нарешті він все-таки заснув, опустивши голову на м'яку булочку.

Пані Баер навмисне посадила Нету поруч із Томмі: цей пустун був дуже товариським хлопчиком, тож сором'язливі діти почувалися з ним надзвичайно легко. Так само подіяла компанія Томмі й на Нету, який відкрив сусідові за вечерю свої маленькі секрети, й це дало змогу пані Баер дізнатися про новачка значно більше, ніж якби вона сама поговорила з ним.

Ось лист, який Нет приніс від пана Лоуренса:

«Дорога Джо, я знаю, що тобі буде до снаги справа, яку я хочу доручити тобі. Цей бідний хлопчик недавно втратив батька і свою скрипку. Тепер він повний сирота, без рідних і друзів та ще й хворий. Він був вуличним музикантом і жив у підвалі із завжди вогкими стінами, де я і знайшов його. Гадаю, хлопець непоганий, і ми можемо спільними зусиллями поставити його на ноги. Подбай про його виснажене тіло, а твій Фриц хай займеться душею, якою досі ніхто не займався. Відтак я подивлюся, що може з нього вийти — талановитий музикант чи тільки ремісник, здатний заробляти собі на хліб. Тедді».

— Звичайно, подбаємо! — вигукнула пані Баер, прочитавши листа.

А коли побачила Нету, то відчула, що зробить це в будь-якому разі — є в нього талант чи ні. Цьому хворому, самотньому хлопчикові потрібен насамперед притулок і ніжна материнська турбота. Подружжя уважно спостерігало за Нетом і, попри його обшарпаний одяг і брудне обличчя, помітили багато такого, що їм сподобалося.

Нет був аж надто худорлявим дванадцятирічним хлопчиком. Попри виснаження, його бліде обличчя все одно мало привабливий вигляд: блакитні очі, високе чоло, виразний рот.

Зміст

I. Нет.	5
II. Хлопчики.	19
III. Неділя	28
IV. Перший крок	45
V. Форми для пиріжків.	56
VI. Клеймо пожежі.	75
VII. Вередлива Нен	94
VIII. Пустощі та ігри.	105
IX. Бал у Дейзі.	116
X. Знову вдома.	129
XI. Дядько Тедді	145
XII. Лохина	159
XIII. Дівчинка із золотими кучерями	181
XIV. Дамон та Піфій.	188
XV. На вербі	208
XVI. Приручити лоша	223
XVII. Літературний день.	233
XVIII. Урожай	245
XIX. Джон Брук.	254
XX. Навколо вогнища.	266
XXI. Подяка	285